

Мартинюк А. П.,
Луцький національний технічний університет

КЛАСИЧНІ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті піднімається проблема вибору оптимального підходу до вивчення англійської мови. Аналізуються основні методики та акцентується увага на їх особливостях. Доводиться, що кожний етап розвитку методики викладання англійської мови мав свої позитивні та негативні риси і свою об'єктивну цінність.

Ключові слова: методика викладання англійської мови, комунікативна спрямованість, класичний підхід, інтенсивна методика, тести, лінгвосоціокультурний метод.

В статье поднимается проблема оптимального подхода к изучению английского языка. Анализируются основные методики и акцентируется внимание на их особенностях. Доказывается, что каждый этап развития методики изучения английского языка имел свои позитивные и негативные качества и свою объективную ценность.

Ключевые слова: методика изучения английского языка, коммуникативная направленность, интенсивная методика, тесты, лингвосоциокультурный метод.

The article deals with the problem of the optimal approach to teaching English. Basic methodologies and their peculiarities are analysed. It is proved that every stage of development of methodology of teaching English had his positive and negative features and objective value.

Key words: methodology of teaching English, communicative approach, classic approach, intensive methodology, tests, linguistic and sociological method.

Вища освіта нині ставить за мету формування особистості студента-громадянина, потребує активізації його творчих сил та здібностей, а це неможливо без глибоких змін у системі підготовки спеціалістів, без підвищення їх загальноосвітнього рівня, професійної майстерності та мобільності, без формування інтелектуальних якостей, без належної філологічної підготовки. Одним із провідних напрямів реформування системи національної освіти є використання інноваційних методів викладання в поєднанні з класичними, зрозумілими.

Проблема вибору методичного напряму та ефективного підходу при вивченні іноземних мов є актуальною і знайшла своє відображення як у працях вітчизняних, так і зарубіжних вчених [1; 3; 6]. Аналіз останніх досліджень і публікацій можна знайти в роботах С.В. Гапонової, Є.І. Пасова, П.О. Беха, Т.С. Антонової, А.Л. Харитоновой, І.О. Сімонової та багатьох інших. Проте, не зважаючи на це, як показав проведений аналіз, постійна еволюція суспільного замовлення зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних основ різноманітних підходів та специфіки їх реалізації у процесі навчання.

Останнім часом ринок освітніх технологій рясніє пропозиціями з найрізноманітніших прийомів вивчення англійської мови. Все актуальнішим стає питання методики викладання, що свідчить про підвищення культури споживання інтелектуальної продукції.

Спантелечений абітурієнт чи студент застигає перед книжковими полицями з лінгвістичною літературою і медіа-посібниками або задумливо переглядає довгий список рекламних оголошень. Найрізноманітніші пропозиції засвоєння іноземної мови примушують задуматись. "Англійська за два тижні", "Комунікативна методика викладання англійської мови", "Англійська з англійцями", "Ефективний експрес-метод", "Англійська на рівні підсвідомості", "Швидке вивчення англійської мови за методом Калана" – це ще не весь список сучасних пропозицій, які переконливо акцентують саме на своїй методиці, в якій багато нового і невідомого. Це, на нашу думку, породжує сумніви в результатах. Чи можна довіряти сучасним технологіям? Можливо доречніше віддати перевагу методикам, які добре зарекомендували себе.

Метою статті є розглянути та проаналізувати підходи до вивчення англійської мови на різних етапах розвитку педагогічної науки, показати переваги та недоліки кожного з них.

Очевидним залишається той факт, що наприкінці ХХ ст. відбувся перелом в методиці викладання англійської мови. Раніше всі пріоритети без залишку віддавалися граматиці, майже механічному оволодінню вокабуляром, читанню і літературному перекладу. Це принципи "старої школи", де оволодіння мовою здійснювалося за допомогою довгої рутинної праці. Завдання пропонувалися досить одноманітні: читання тексту, переклад, запам'ятовування нових слів, переказ, вправи по тексту. Як бачимо, таке навчання реалізовувало лише одну функцію мови – інформативну, а мову добре знали одиниці. Проте за ступенем володіння граматикою вони могли сміливо змагатися з випускниками Кембриджа!

Зараз для досягнення такого, як і раніше високого соціального положення теж потрібно чимало старанності, завзятості і щоденної праці. Але воістину "революційно" те, що мова стала в тій чи іншій формі доступною більшості. І пропозиція все більше орієнтована на споживача. Навіщо, наприклад, студентові технічної спеціальності вивчати фонетичні феномени типу палаталізація приголосних або типи редуції. Такі люди в майбутньому будуть, як правило, працювати в офісі й, відповідно, їх необхідно орієнтувати на розвиток цілком визначених знань і навичок. Відомий фахівець у галузі лінгвістики та методики викладання іноземної мови С.Г. Тер-Мінасова справедливо відзначає, що з недавнього часу вивчення мови стало більше функціональним і "фахівці у різних галузях науки, культури, бізнесу, техніки і всіх інших областей людської діяльності зажадали негайного навчання іноземним мовам як знаряддю виробництва. Їх не цікавить ні теорія, ні історія мови, а іноземні мови, в першу чергу англійська, потрібні їм виключно функціонально, для використання в різних сферах життя суспільства як засіб реального спілкування з людьми з інших країн" [2, с. 61].

Сьогодні викладання мови придбало прикладний характер, у той час як раніше воно було порівняно абстрактним і теоретизованим. Ще Аристотель вивів знамениту тріаду викладацької етики, яка як не можна краще співвідноситься з сучасними вимогами: логос – якість викладу, пафос – контакт з аудиторією, етос – відношення до оточуючих. Це правило

справедливо і для оратора, і для актора, і для викладача іноземної мови, роль якого передбачає і дві перші іпостасі. Функції педагога в освітньому процесі значно змінилися. Вчитель-диктатор не здатний надати учням свободу вибору і забезпечити необхідну в осягненні настільки тонкої матерії, як мова, “свободу навчання”. Тому такий негативний педагогічний образ поступово стає надбанням історії. На зміну йому прийшов учитель-спостерігач, вчитель-посередник та керівник. Хоча особистість викладача в даному випадку відходить на другий план, вплив же його на аудиторію, яка, у свою чергу, стає більш камерною, не зменшується, а, навпаки, зростає. Саме вчитель на більшості сучасних курсів є організатором групової взаємодії (ідеальним колективом для вивчення іноземної мови в даний час вважається група з 10-15 осіб, оскільки саме така кількість людей може спілкуватися між собою з максимальним ефектом, інтересом та користю) [1].

Прогрес і принципові зміни методів вивчення мови, безсумнівно, пов'язані з новаціями в галузі психології особистості та групи людей. Психологічний чинник вивчення іноземних мов висувається на ключові позиції.

Зараз ми проаналізуємо різні підходи до викладання іноземної мови і визначимо їхні переваги та недоліки.

В основі *класичного підходу* лежить розуміння мови як реального та повноцінного засобу спілкування, а отже, всі мовні компоненти – усна та писемна мова, аудіювання та ін. – потрібно розвивати в студентів планомірно і гармонійно. Класична методика частково переводить мову на самоціль, але це не можна вважати недоліком. Такий комплексний підхід спрямований, в першу чергу, на те, щоб розвинути у студентів здатності розуміти і створювати мову. Методика передбачає заняття з викладачами, але такий порядок (хоча і не зовсім сучасний) не можна вважати мінусом. Викладач, який не є носієм мови, має можливість аналізувати і зіставляти дві мовні системи, порівнювати конструкції, краще доносити інформацію, пояснювати граматичні правила, попереджати можливі помилки. Загальна захопленість іноземними фахівцями – явище тимчасове, тому що західний світ по достоїнству оцінює пріоритет білінгвального володіння мовами. Найбільшу цінність в сучасному світі представляють вчителі, здатні мислити в контексті двох культур і доносити до студентів відповідний комплекс знань [4].

Лінгвосоціокультурний метод – це один з найсерйозніших і всеосяжних методів вивчення іноземної мови. Його прихильники твердо впевнені, що мова втрачає життя, коли викладачі і студенти ставлять метою оволодіти лише “неживими” лексико-граматичними формами. Відомо, що особистість – це продукт культури. Мова – теж. І найпереконливіше це підтверджують наші мовні помилки. Наприклад, якщо для нашого співвітчизника, який поверхнево володіє мовою, різниця між виразами *Don't you want to go?* і *Would you like to go?* не дуже-то велика, то для британця вона принципова, тому що перше він сприйме як не найкращий тон. Дуже часто у світі ділового спілкування звучить запитання “What problems are you interested in?”, не враховуючи, що в англійській слово “problems” має стійко негативний відтінок. Правильно це питання буде звучати: “What issues are you interested in?”

Лінгвосоціокультурний метод приймає в розрахунок той простий факт, що 52% помилок здійснюються під впливом рідної мови, а 44% криються всередині мови, яка вивчається. Раніше стежили за правильністю мовлення; тепер, крім цього, прагнуть підвищувати її змістовність. Важливий зміст інформації, що передається, тобто комунікативний рівень, тому що в будь-якому випадку кінцева мета спілкування – бути зрозумілим [3].

Лінгвосоціокультурний метод об'єднує мовні структури (граматику, лексику і т.д.) з позамовними факторами. Тоді на стику світогляду в національному масштабі і мови, тобто свого роду способу мислення (не будемо забувати про те, що людина належить до тієї країни, мовою якої думає), народжується той багатий світ мови, про який писав лінгвіст В. фон Гумбольдт: “Через різноманіття мови для нас відкривається багатство світу і різноманіття того, що ми пізнаємо в ньому ...” Лінгвосоціокультурна методика базується на наступній аксіомі: “В основі мовних структур лежать структури соціокультурні”. Ми пізнаємо світ за допомогою мислення в певному культурному полі і користуємося мовою для вираження своїх вражень, думок, емоцій, сприйняття [4].

Мета вивчення мови за допомогою даного методу – полегшення розуміння співрозмовника, формування сприйняття на інтуїтивному рівні. Тому кожен студент, який обрав такий органічний і цілісний підхід, повинен ставитися до мови, як до дзеркала, в якому відображаються географія, клімат, історія народу, умови його життя, традиції, побут, повсякденну поведінку, творчість.

Перший рядок у рейтингу популярності методик активно утримує *комунікативний підхід*, який, як впливає з його назви, спрямований на практику спілкування. Ця методика відмінно “працює” в Європі та США. Комунікативна методика, як слід вже з її назви, спрямована саме на можливість спілкування з чотирьох сторін, на яких тримається будь-який мовний тренінг (читання, письмо, говоріння та сприйняття мови на слух) підвищена увага приділяється саме двом останнім. Ви не почувате на заняттях особливо складних синтаксичних конструкцій чи серйозної лексики. Усна мова будь-якої грамотної людини досить сильно відрізняється від письмової [5].

Однак помилкою було б думати, що комунікативний метод призначений тільки для легкої світської бесіди. Ті, хто хоче бути професіоналом в конкретній області, регулярно читає публікації зі своєї тематики в іноземних виданнях. Володіючи великим словниковим запасом, вони легко орієнтуються у тексті, але підтримати бесіду з іноземним колегою на ту ж тему їм коштує колосальних зусиль. Комунікативний метод покликаний, у першу чергу, зняти страх перед спілкуванням.

Не варто випускати з уваги те, що ще одна чітка градація методик викладання англійської проходить по лінії “наша-закордонна”. Зарубіжних не так уже й багато. Якщо відкинути американський англійська і тест TOEFL як якийсь індикатор підсумків вивчення мови, то залишаються два монополіста у сфері викладання британського англійської – Оксфорд і Кембридж.

Оксфордський і кембриджський підходи до мови об'єднує те, що в основу роботи більшості курсів покладена комунікативна методика, інтегрована з деякими традиційними елементами викладання. Вона передбачає максимальне занурення студента в мовний процес, що досягається за допомогою відомості апеляції учасника навчання до рідної мови до мінімуму. Основна мета цієї методики – навчити студента спочатку вільно говорити мовою, а потім думати нею. Важливо й те, що механічні виконання вправ теж відсутні: їхнє місце займають ігрові ситуації, робота з партнером, завдання на пошук помилок, порівняння і зіставлення, підключають не тільки пам'ять, але і логіку, вміння мислити аналітично і образно. Часто в підручниках наводяться витяги з англо-англійського словника. Саме англо-англійської, а не англо-російського, французького, італійського і т.д. Весь комплекс прийомів

допомагає створити англомовне середовище, в якому повинні "функціонувати" студенти: читати, спілкуватися, брати участь у рольових іграх, викладати свої думки, робити висновки. Оксфордські і кембріджські курси орієнтовані на розвиток не тільки мовних знань, але також креативності та загального кругозору студента. Мова дуже тісно переплетена з культурними особливостями країни, отже, навчання неодмінно включає країнознавчий аспект. Британці вважають за потрібне дати людині можливість легко орієнтуватися в полікультурному світі, і це легко здійснюється за допомогою такого потужного об'єднавчого чинника, як англійська мова [6].

Отже, якщо підвести підсумки, або, висловлюючись по-англійськи, зробити *summary*, британські методики мають ряд характерних рис. Більшість їх розроблено на основі інтеграції традиційних і сучасних методів викладання. Диференціація за віковими групами та багаторівневий підхід дають можливість розвитку окремої людської особистості, впливають на її світогляд, систему цінностей, самоідентифікацію, вміння мислити. Простіше кажучи, на перше місце ставиться популярний нині індивідуальний підхід. Всі без винятку британські методики націлені на розвиток чотирьох мовних навичок: читання, письма, говоріння та аудіювання. При цьому великий акцент робиться на використанні аудіо-, відео-та інтерактивних ресурсів. Завдяки різноманітності методичних прийомів, в числі яких одне з провідних місць займають мовні технології, британські курси сприяють формуванню навичок, необхідних людині в сучасному діловому житті (вміння робити доповідь, проводити презентації, вести листування і т.д.). Незаперечні "плюси" британських розробників – складання курсу на базі автентичного матеріалу, велику увагу до стилістики, прагнення дати "ситуативний" та "живої" англійський через "життєві" приклади напівреальних персонажів. Деякі (але далеко не всі) методики відрізняються гарною систематизацією матеріалу. Мабуть, британські методики – кращій варіант для тих, хто хоче вивчати "real English" або переслідує мету звичайної лінгвістичної підготовки.

Особливу популярність набуває *інтенсивна методика* навчання англійській. Її гаслом можна обрати: "Час – гроші". Вивчати англійську інтенсивно дозволяє висока ступінь шаблонності – ця мова складається з кліше на 25%. Запам'ятовуючи і відпрацьовуючи певне коло "стійких виразів", ви в принципі зможете порозумітися і зрозуміти співрозмовника. Звичайно, той, хто обрав інтенсив, тому не вдасться отримати задоволення від читання Байрона в оригіналі, але ж і цілі цього курсу зовсім інші. Інтенсивний метод направлений на формування "виразної мовної поведінки", і тому часто має мовний характер. На добрих курсах вам, швидше за все, забезпечать можливості необмеженого спілкування і максимальної реалізації потенціалу, а "у фокус" курсу потраплять ваші потреби. Кожен студент зможе відчувати себе особистістю. А навчальними прийомами, швидше за все, будуть діалогічне спілкування та тренінги [3].

Разом з основними підходами до вивчення іноземної мови, на нашу думку, варто звернути увагу на *методику підготовки до тестів і кваліфікаційних іспитів*.

Тести поділяються за рівнями, і методика підготовки залежить, перш за все, від бази знань студента. Слід взяти до уваги, що тест ніяких додаткових знань не дає, це лише перевірка і атестація вже наявного "багажу". Тому тестові методики не служать для вивчення мови: Вони допомагають студенту краще представити себе на іспиті, спонукають його до повторення розділів граматики, лексики, орієнтують на конкретні форми роботи. Хоча на сьогоднішній день існує декілька варіантів шкал тестів, вони між собою принципово не різняться. Як правило, шкала включає 7 наступних рівнів: Beginner, elementary, pre-intermediate (or lower intermediate), intermediate, higher intermediate, advanced (or near native). За таким же принципом рівневим побудовано і більшість зарубіжних курсів.

Так як частково ми вже перейняли цей продуктивний досвід, placement test – вступний тест при відборі в групу, що визначає ваш рівень володіння мовою, – вам можуть запропонувати й на багатьох вітчизняних курсах. Крім того, в рамках будь-якої методики навчання англійській можуть застосовуватися поточні контрольні тести – progress tests. Вони підрозділяються на тести, які контролюють розуміння прочитаного (Reading Comprehension), свободу спілкування (Communicative Competence) та культурологічні знання (Cultural Knowledge). Крім цього, викладач вільний запропонувати і будь-який інший тест – наприклад, на перевірку лексики уроку, який часто називають quiz. Найвищий рівень тестових методик – підготовка до закордонних іспитів [7].

Якщо ви переслідуєте мету їх благополучній здачі, будуть потрібні не тільки знання, але і швидкість, вміння концентруватися, відкидати непотрібну інформацію, виділяти головне, а також уміння проявити максимум творчих здібностей при написанні есе. Отримання диплома або сертифіката – це кваліфікація і запорука працевлаштування, тому вимагає особливо серйозного підходу і підготовки.

Отже, ми бачимо, що є різні підходи до вивчення англійської мови і залишається лише визначитися з метою, засобах, а головне – методах, які ви хотіли б використовувати. Слід зазначити, що кожна методика викладання іноземної мови характеризується властивими їй позитивними та негативними рисами і має свою об'єктивну цінність.

Перспективою подальшого дослідження є аналіз сучасних інноваційних методів викладання англійської мови з метою підбору оптимальної методики викладання.

Література:

1. Бех П. О. Концепція викладання іноземних мов в Україні / П. О. Бех, Л. В. Біркун // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 3-8.
2. Винокурцева И. Г. Whole language (Язык как целое) – современная гуманистическая философия образования и обучения английскому языку // Иностр. языки в школе. – 2005. – № 1. – С. 61.
3. Гапонова С. В. Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом / С. В. Гапонова // Іноземні мови. – 1998. – № 1. – С. 24-31.
4. Нові технології навчання : Наук.-метод. Зб. / Кол. авт. – К. : Наук.-метод центр вищої освіти, 2004. – Спецвипуск. – 187 с.
5. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение. 1985. – 207 с.
6. Richards J. C., & Rodgers T. S. Approaches & methods in language teaching. – New York : Cambridge University Press, 1991. – 171 p.
7. <http://www.langust.ru/method.shtml>